

Titulació	Tipus	Curs
Arqueologia	FB	1

Professor/a de contacte

Nom: David Asensio Vilaró

Correu electrònic: david.asensio.vilaro@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

No n'hi ha

Objectius

Els objectius de l'assignatura són dotar a l'estudiant d'una formació bàsica en arqueologia, història i altres disciplines socials, i que es familiaritzi amb continguts històrico-arqueològics. L'assignatura té com a continguts l'exposició dels trets bàsics de la investigació històrico-arqueològica aplicada a l'àmbit del període protohistòric en el context geogràfic dels diferents sectors de la Mar Mediterrània. Es plantejaran les aportacions de les metodologies instrumentals i de les tècniques analítiques als debats historiogràfics que la disciplina ha abordat. S'estudiaran els principals descobriments i els punts que han suscitat més controvèrsia de la investigació dels diferents períodes i territoris considerats. Els continguts inclouen les aportacions dels diferents àmbits de les ciències socials i humanes des de les quals s'elaboren les hipòtesis (antropologia, sociologia, etc) que interpreten la informació i les proves empíriques procedents del registre arqueològic.

Aquesta matèria nuclear està concebuda com a continuació i ampliació de la matèria bàsica HISTÒRIA.

Concretament, els objectius formatius de l'assignatura són:

- 1.- Analitzar les línies de recerca i pensament vigents en l'arqueologia protohistòrica, des dels seus orígens fins el moment actual.
- 2.- Aportar a l'alumne una visió global de les matèries i camps que formen part del que avui dia anomenen Arqueologia protohistòrica en el marc de la Mar Mediterrània.
- 3.- Reflexionar sobre la vinculació de l'arqueologia protohistòrica amb d'altres disciplines (història antiga, antropologia, teoria arqueològica...).

Resultats d'aprenentatge

1. CM01 (Competència) Explicar problemàtiques d'estudi en prehistòria i protohistòria que superin les perspectives androcèntriques i les desigualtats de sexe o gènere.

2. KM01 (Coneixement) Identificar les restes materials més característiques de les societats prehistòriques i protohistòriques.
3. KM02 (Coneixement) Reconèixer els principals processos històrics experimentats per les societats humanes de la prehistòria i la protohistòria i els factors que hi van incidir.
4. KM03 (Coneixement) Contextualitzar de manera introductòria processos històrics a partir del registre arqueològic prehistòric i protohistòric.
5. SM01 (Habilitat) Explicar sintèticament els períodes de la prehistòria i la protohistòria, tant en l'àmbit empíric com interpretatiu.
6. SM02 (Habilitat) Identificar els materials arqueològics principals en el context temporal prehistòric i protohistòric.
7. SM03 (Habilitat) Expressar eficaçment aplicant els procediments argumentatius propis del discurs formal en la realització de treballs escrits o presentacions orals sobre aspectes introductoris de la prehistòria i la protohistòria.

Continguts

Els continguts de l'assignatura estan parcialment determinats per la voluntat de no repetir temes i aspectes ja impartits a d'altres assignatures dels Graus de Ciències de l'Antiguitat i d'Arqueologia. Això explica que en el desenvolupament de l'assignatura els temes i realitats protohistòriques corresponents a les zones de la Mediterrània oriental i, especialment, Mediterrània central (gairebé mai tractats) tindran un pes superior als de les cultures preromanes de la Península Ibèrica. També es donarà una orientació preferent envers les comunitats locals o 'pobles indígenes' de les ribes del Mediterrani, per damunt dels contingents colonials grecs o fenici-púnics establerts en els seus territoris.

Guió assignatura:

- 1.- Presentació. Definició de societats protohistòriques. Introducció al fenomen colonial grec i fenici púnic.
- 2.- Les societats protohistòriques del segon mil·lenni aC: la Mediterrània Oriental.
 - 2.1.- Les civilitzacions minoica de Creta i micènica de la Grècia Continental.
 - 2.2.- Altres societats estatals de la Med. oriental: Illes cícledes, Hitites, Cananeus i Bronze xipriota.
- 3.- Les societats protohistòriques del primer mil·lenni aC: Mediterrània central i occidental.
 - 3.1- Els precedents de societats complexes a la Península Itàlica i Sicília.
 - 3.1.1- L'impacte micènic al sud d'Itàlia i Sicília
 - 3.1.2.- La cultura Poladiana (Bronze Antic a les regions alpines).
 - 3.1.3- La cultura Terramare (Bronze Mig a la vall del Po).
 - 3.2.- Les societats complexes del primer mil·lenni a la Med. central.
 - 3.2.1.- L'horitzó proto-vil·lanovian (Bronze Final a la Toscana i Lazi).
 - 3.2.2- Els precedents: la cultura vil·lanoviana i altres horitzons del bronze finals/primer ferro.
 - 3.2.3- El món etrusc. Una civilització estatal de la màxima complexitat.
 - 3.2.4.- Altres pobles itàlics menys coneguts: llatins, oscs, messapis, lucans, sículs, sicans, etc.
 - 3.3.- Les societats complexes del primer mil·lenni a la Península Ibèrica.
 - 3.3.1.- Els precedents: els episodis de complexitat de l'edat del bronze; sud-est argàric, motillas, bronze valencià.

3.3.2.- La 'crisi' i nou dinamisme en el bronze final. Contactes pre-colonials.

3.3.3.- La civilització tartèssica.

4.- Un cas d'interacció cultural en context colonial: Els pobles occidentals i la colonització focea.

4.1.- Els Gals del Sud.

4.2.- Els Ibers del Nord.

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
classes teòriques	144	5,76	CM01, KM01, KM02, KM03, SM01, SM02, SM03

1. Formació dirigida dins de l'aula. S'oferiran exposicions teòriques per introduir i analitzar els aspectes més rellevants de l'arqueologia protohistòrica mediterrània. Aquests continguts es complementaran amb sessions de PowerPoint, imatges, quadres explicatius, documentals i webs interactius. També es plantejaran exercicis (lectures, comentaris, anàlisi d'exemples, etc.) i es proposaran alguns debats.

2. Visita arqueològica. En pretén complementar els continguts de l'assignatura amb la visita d'algun jaciment arqueològic de Catalunya que sigui significatiu pel que fa a les relacions i influències culturals entre les societats indígenes occidentals i els agents colonials i l'evolució de les interpretacions sobre aquesta qüestió.

3. Treball Individual. Es proposa l'elaboració d'un treball individual obligatori que consistirà en un exercici escrit d'anàlisi de diferents textos sobre els principals blocs temàtics considerats, on s'incorporin les diferents problemàtiques plantejades a classe, la relació entre els arguments i opcions interpretatives dels textos i els principals marcs teòrics o conceptuals de referència i, en darrer terme, també l'aportació i crítica personal sobre els articles. L'anàlisi d'aquests textos es farà de manera presencial a classe, que seran, doncs, sessions d'assistència obligatòria.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè els alumnes compleixin les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
examen 1	40%	2	0,08	CM01, KM01, KM02, KM03, SM01, SM02
examen 2	40%	2	0,08	CM01, KM01, KM02, KM03, SM01, SM02

AVALUACIÓ CONTINUADA:

1.- Proves teòriques: 2 exàmens parcials (40 % cadascun d'ells). S'avaluaran els conceptes impartits a classe a partir d'un exercici escrit fet a classe de manera presencial.

2.- Treball individual descrit en l'apartat anterior (20%).

3.- Condicions de reavaluació. Haurà de reavaluar l'alumne que tingui una nota de suspens producte de la mitjana de les tres activitats d'avaluació (2 exàmens i un treball).

4.- En el moment de realització de cada activitat avaluativa, el professor o professora informará l'alumnat (Moodle) del procediment i la data de revisió de les qualificacions.

Aquesta assignatura incorpora el sistema d'AVALUACIÓ ÚNICA.

Les activitats d'avaluació del sistema d'Avaluació Única són les mateixes que les del sistema d'Avaluació Continuada, amb la mateixa proporció d'avaluació.

S'aplicarà el mateix sistema de recuperació que per l'avaluació continuada.

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més del 1/3 parts de les activitats d'avaluació.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Intel·ligència Artificial (IA): En aquesta assignatura, no es permet l'ús de tecnologies d'Intel·ligència Artificial (IA) en cap de les seves fases. Qualsevol treball que inclogui fragments generats amb IA serà considerat una falta d'honestat acadèmica i comporta que l'activitat s'avalui amb un 0 i no es pugui recuperar, o sancions majors encasos de gravetat.

Els estudiants Erasmus que demanin avançar un examen han de presentar al professor/a un document escrit de la seva universitat d'origen que justifiqui la seva sol·licitud.

Bibliografia

Aubet, Maria Eugènia (1994): Tiro y las colonias fenicias de occidente. Ed. Crítica. Barcelona.

Aubet, Maria Eugènia (2007): Comercio y colonialismo en el Próximo Oriente antiguo; los antecedentes coloniales del III y II milenio aC. Bellaterra Arqueología. Barcelona.

Calvo, M.; Guerrero, V.M.; Salvà, B. (2002): "Los orígenes del poblamiento balear, una discusión no acabada", Complutum, 13, pp. 159-191.

Costa, B.; Benito, Núria (2000): "El poblament de les illes Pitiüses durant la prehistòria. Estat actual de la investigació". Colonización humana en ambientes insulares: interacción con el medio y adaptación cultural. Universitat de les Illes Balears, pp. 215-321.

Cristofani, M. (Ed.) (2000): Etruschi, una nuova immagine. Giunti Ed. Firenze. Dickinson, O. (2000): La Edad del Bronce egea; Akal Ediciones, Madrid.

- Dickinson, O. (2010): El Egeo, de la Edad del Bronce a la Edad del Hierro; Bellaterra arqueologia, Barcelona
- Dietler, M. (1990): Driven by drink: the role of drinking in the political economy of the case of early Iron Age France, *Journal of Anthropological Archaeology*, 9.
- Dietler, M. (1999): Rituals of commensality and the politics of state formation in the 'princely' societies of early Iron Age Europe, *Les princes et l'émergence de l'État: Actes de la table ronde internationale de Naples (1994)*, Collection Centre Jean Bérard, 17, Bibliothèque de l'École Française de Rome, 252, pp. 135-152.
- French, E. (2005): Micenas, capital de Agamenón. Bellaterra Arqueologia, Barcelona.
- Gracia, F. (1995): Comercio del vino y estructuras de intercambio en el NE. de la Península Ibérica y Languedoc-Rosellón entre los siglos VII-V aC. In: Celestino (S.) ed. *Arqueología del vino. Los orígenes del vino en Occidente*, Jerez de la Frontera, p. 297-331.
- Guerrero, V.M.; Calvo, M.; Salvà, B. (2002): "La cultura talayótica. Una sociedad de la Edad del Hierro en la periferia de la colonización fenicia", *Complutum*, 13, pp. 221-258.
- Lilliu, G. (1999): *La Civiltà Nuragica*. Sardegna Archeologica, Studi e Monumenti, 2, Roma.
- Lilliu, G. (1999): *La Civiltà Nuragica*. Sardegna Archeologica, Studi e Monumenti, 2, Roma.
- Llull, V.; Micó, R.; Rihuete, Cristina; Risch, R. (2001): *La prehistoria de las Islas Baleares y el yacimiento arqueológico de Son Fornés (Montuiri, Mallorca)*. Edició Fundació Son Fornés. Barcelona.
- Pacciarelli, M. (2001): *Dal villaggio alla città: la svolta protourbana del 1000 a.C. nell'Italia tirrenica*. Grande contesti e problema della protostoria italiana, 4, Firenze.
- Pallotino, M. (1987): *Etruscologia*. Ed. Hoepli. Milano.
- Pericot, L. (1975): *Las islas Baleares en los tiempos prehistóricos*. Barcelona.
- Plantalamor, Ll. (1991): *L'arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu marc cultural*. Maó.
- Py, M. (1993): *Les gaulois du midi; de la fin de l'age du bronze à la conquete romaine*. Hachette Ed.
- Py, M. (2009): *Lattara (Lattes, Hérault), comptoir gaulois méditerranéen entre Etrusques, Grecs et Romains*. Collection Hauts lieux d'Histoire, Editions Errance, Paris.
- Sanmartí, J. (2004): From local communities to early states. *Pyrenae*, 35-1, Universitat de Barcelona, pp. 7-41.
- Sanmartí, J.; Santacana, J. (2005): *Els ibers del Nord*. Rafael Dalmau Eds., Barcelona, 232 p.
- Sanmartí, J.; Asensio, D. ; Belarte, Maria Carme ; Noguera, J. (2009): *Comerç colonial, comensalitat i canvi social a la protohistoria de Catalunya*, *Citerior*, 5, pp. 219-238.
- Stein, G. (2005): *Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*.
- Van Dommelen, P. (1997): "Colonial Constructs: Colonialism and Archaeology in the Mediterranean", *World Archaeology*, Vol. 28, No. 3, Culture Contact and Colonialism, pp. 305-323.
- Wolf, E.R. (1987): *Europa y la gente sin historia*. Fondo de Cultura Económica. México.

Programari

No és necessari cap d'especial.

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre de 2025. A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través daquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(PAUL) Pràctiques d'aula	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt
(TE) Teoria	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt